

บทที่ ๑

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ได้มีผู้ศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ไทยในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ในหลายรูปแบบ เช่น การศึกษาเรื่องเกี่ยวกับคณะราษฎร การศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐสภา รวมไปถึงการศึกษายุทธศาสตร์ของบุคคลที่เป็นผู้นำทางการเมืองแต่ละสมัยในขณะนั้น เพื่อเชื่อมโยงให้มองเห็นสถานการณ์ทางการเมืองการปกครอง สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระยะหลัง พ.ศ. ๒๔๗๕ ดังกล่าว ปรากฏว่า เฉพาะในส่วนการศึกษายุทธศาสตร์สำคัญในผู้ก่อการคณะราษฎรนั้น มีเพียง จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายปรีดี พนมยงค์ และ นายควง อภัยวงศ์ เท่านั้น ที่เป็นที่ศึกษากันค่อนข้าง แต่บุคคลอื่น ๆ หลายคนในคณะราษฎร ที่มีบทบาทสำคัญ ยังไม่เป็นที่ศึกษากันมากนัก ในที่นี้ ผู้เขียนมองเห็นว่า พล.ร.ต. ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ก็เป็นบุคคลในคณะราษฎรที่มีบทบาททางการเมืองที่น่าสนใจคนหนึ่ง กล่าวคือ พล.ร.ต. ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ได้เข้าร่วมในคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบุคคลที่มาจากครอบครัวสามัญชน

ได้แก่ "ความขัดแย้งภายในคณะราษฎร" ของ วิณา มินิโมกษ์ (๒๕๑๘), "พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับคณะราษฎร" ของ นิธนา หงษ์ทองคำ (๒๕๒๑) "ที่มาของรัฐธรรมนูญไทย" ของ รัชณี กัลยาณคุณวุฒิ (๒๕๒๐) และ "การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย" ของ ประชัน รักพงษ์ (๒๕๒๐) "การศึกษาบทบาทของ น.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา ในฐานะนายกรัฐมนตรี ๖ ปีแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง" ของ ร.ท. รัศมี ชาคะสิงห์ (๒๕๒๑) "บทบาททางการเมืองและการปกครองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๘๓)" ของ เทียมจันทร์ อ่ำแห้ว (๒๕๒๐) และ "บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๘๑" ของ สิริรัตน์ เรืองวงษ์วาร (๒๕๒๑) เป็นต้น

แต่อาศัยการผ่านการศึกษาแผนใหม่ เข้ามาสู่ระบบราชการ และได้เข้ามามีบทบาททางการเมือง ถึงแม้ว่าบทบาทของ พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงาสวัสดิ์ ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔ จะมีได้ปรากฏเด่นชัด แต่กระนั้น พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงาสวัสดิ์ ก็สามารถสร้างฐานะทางการเมืองขึ้นเป็นลำดับ เริ่มจากการได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่สอง ต่อมาก็ดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลชุดต่าง จนกระทั่งได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถึง ๒ สมัย

การขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงาสวัสดิ์ นั้น ได้มีปัญหาการบริหารอยู่มากมาย ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาที่สั่งสมมาจากผลของสงครามโลกครั้งที่สอง ปัญหาการนิสวรรคตซึ่งสืบทอดมาจากสมัยรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการเมืองภายใน อันได้แก่กระแสต้านทานรัฐบาลจากพรรคประชาธิปไตยซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ภายในกลุ่มผู้นำฝ่ายรัฐบาลเองก็มีความแตกแยก ซึ่งรัฐบาลจะต้องพยายามแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ แม้ว่ารัฐบาลจะสามารถคลี่คลายปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศได้ แต่ก็ไม่สามารถผ่อนคลายปัญหาภายในประเทศได้ ด้วยเหตุนี้พรรคประชาธิปไตยจึงได้ขอเปิดอภิปรายทั่วไป พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงาสวัสดิ์ยินยอมให้มีการเปิดอภิปราย ซึ่งนับเป็นการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจในรัฐบาลทั้งหมดเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ แม้ว่ารัฐบาลจะชนะการลงคะแนนเสียงแต่การอภิปรายได้ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในหมู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง ผลที่สุดพรรคประชาธิปไตยและกลุ่มทหารบกจึงร่วมมือกันก่อการรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงาสวัสดิ์ ลงในปีพ.ศ. ๒๔๙๐

งานวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาบทบาทของ พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงาสวัสดิ์ ภายใต้สมมติฐานที่ว่า พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงาสวัสดิ์ เป็นบุคคลที่มีความรู้ และมีคุณลักษณะประนีประนอมจึงเป็นที่ยอมรับทางการเมืองของคณะราษฎรและฝ่ายอื่นๆ

วัตถุประสงค์

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาประวัติชีวิต และการทำงานของ พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงาสวัสดิ์ ตลอดจนการเข้าร่วมมีบทบาททางการเมือง บทบาทของ พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงาสวัสดิ์ ในคณะรัฐบาลชุดต่างๆ และบทบาทในฐานะหัวหน้าพรรคแนวรัฐธรรมนุญ ซึ่งเป็นปัจจัยในการขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จากนั้นก็จะศึกษาการดำเนินงานของรัฐบาล ตลอดจนถึงการสิ้นสุดของรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อ่างรวงาสวัสดิ์ ใน พ.ศ. ๒๔๙๐

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตการศึกษาเรื่องนี้จะอยู่ระหว่างปีพ.ศ.๒๔๓๔-๒๔๕๐ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ พล.ร.ต.ถวัลย์ อํารงนาวาสวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่างๆ กันเป็นลำดับ จากการเข้าร่วมในคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๓๔ การเป็นเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และสมาชิกสภาประเภทที่สอง เป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลชุดต่างๆ และท้ายที่สุดก็เป็นนายกรัฐมนตรี แม้ว่า พล.ร.ต.ถวัลย์ อํารงนาวาสวัสดิ์ ยังคงมีบทบาททางการเมืองอยู่บ้างภายหลัง พ.ศ.๒๔๕๐ แต่บทบาทเหล่านี้อยู่นอกเหนือขอบเขตโดยตรงของการศึกษาคำนี้

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาและวิจัยนั้นผู้เขียนดำเนินการวิจัย แบบอาศัยข้อมูลจากเอกสารโดยวิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์และรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและวิจัยนั้นได้จากเอกสารชั้นต้นและชั้นรองจากแหล่งต่างๆ คือ หอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดคณะอักษรศาสตร์ หอสมุดคณะรัฐศาสตร์ หอสมุดรัฐสภา ฯลฯ อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้ประสบปัญหาข้อหนึ่งในการวิจัยกล่าวคือ ผู้เขียนไม่สามารถใช้ข้อมูลจากสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี อันได้แก่รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังขาดเอกสารรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงแรกที่ พล.ร.ต.ถวัลย์ อํารงนาวาสวัสดิ์ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผู้เขียนได้พยายามเติมข้อมูลส่วนนี้โดยอาศัยเอกสารชั้นรองจากแหล่งต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว

ประโยชน์ของการศึกษา

ผู้เขียนหวังว่าการศึกษาวิจัยบทบาททางการเมืองของ พล.ร.ต.ถวัลย์ อํารงนาวาสวัสดิ์ นี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจเหตุการณ์ทางการเมืองไทยระหว่าง พ.ศ.๒๔๓๔-๒๔๕๐ ได้ชัดเจนและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการขยายพรมแดนความรู้ทางการเมืองไทยให้กว้างไกลออกไป นอกจากนี้จะช่วยให้เข้าใจบทบาททางการเมืองของ พล.ร.ต.ถวัลย์ อํารงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญทางการเมืองคนหนึ่งในวงการเมืองไทยในยุคนั้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

อักษรย่อที่ใช้

- ก.ต. = เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ
ม.ท. = เอกสารกระทรวงมหาดไทย
อ.ก. = เอกสารกระทรวงอุตสาหกรรม
ร.ต.ย.๑ = เอกสารกระทรวงยุติธรรมรัชกาลที่ ๓
ส.ร. = เอกสารสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี